

II. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 336.22

Брояков Сергій Вікторович
аспірант кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ІНФОРМАЦІЙНА ТА ГАРАНТІЙНА ФУНКЦІЇ ПОДАТКОВИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Виокремлено наступні функції податкових консультацій: а) інформаційну; б) гарантійну. Встановлено, що інформаційна функція має своїм призначенням сприяти платнику податків у розумінні ним належних йому прав та обов'язків. Інформаційна функція податкових консультацій полягає також у привнесенні правової визначеності у правозастосування. Виокремлено також гарантійну функцію податкових консультацій, яка на сьогоднішній день перебуває радше на етапі свого становлення. Зазначається, що гарантійна функція має усічений характер, адже не забезпечує в повній мірі довіру до правотлумачних позицій контролюючого органу, як гаранту майнових інтересів правозобов'язаного учасника податкових відносин та не здатна цілковито убезпечити платника податків від донарахування податкових зобов'язань у майбутньому.

Загальноприйнятим є підхід, у відповідності з яким інформаційні відносини та гарантійні механізми, які мають місце у сфері оподаткування, в основному прийнято розглядати крізь призму забезпечення публічних інтересів. Такого роду фіскальний ухил дослідження відповідної проблематики не позбавлений сенсу, однак не слід забувати про інформаційні відносини та гарантійні механізми у податково-правовому регулюванні, які мають своїм спрямуванням забезпечити реалізацію інтересів платників податків. Такого роду фіскальний ухил дослідження відповідної проблематики не позбавлений сенсу, однак не слід забувати про інформаційні відносини та

гарантійні механізми у податково-правовому регулюванні, які мають своїм спрямуванням забезпечити реалізацію інтересів платників податків. Саме податкові консультації є одним із інформаційних та гарантійних інструментів, за посередництвом яких створюються умови для послідовної реалізації платником податків належних йому прав та обов'язків.

Ключові слова: податкова консультація, індивідуальна податкова консультація, узагальнююча податкова консультація, функція.

The following functions of tax consultations are determined: a) information function; b) warranty function. It has been established that the information function is intended to assist the taxpayer in understanding the rights and obligations of the taxpayer. The information function of tax consultations brings legal certainty to law enforcement. The guarantee function of tax consultations, which is still rather at the stage of its formation, is also determined. It is noted that the guarantee function does not fully make trust to the supervisory interpretative positions of the supervisory authority. It is also noted that tax consultation is not able to fully protect the taxpayer from future tax liabilities.

The generally accepted approach is that information relations and guarantee mechanisms that take place in the field of taxation are generally considered through the prism of securing public interest. This kind of fiscal bias for research on relevant issues is meaningless, but one should not forget about information relations and guarantee mechanisms in tax regulation, which aim to ensure the realization of taxpayers' interests. This kind of fiscal bias for research on relevant issues is meaningless, but one should not forget about information relations and guarantee mechanisms in tax regulation, which aim to ensure the realization of taxpayers' interests. Tax consultancy is one of the informational and guarantee tools, through which the conditions for the consistent realization by the taxpayer of the rights and duties owed to him are created.

Keywords: tax consultation, individual tax consultation, generalized tax consultation, function.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день як ніколи актуальною постає проблематика забезпечення належного рівня поінформованості платників податків з приводу належних їм прав та обов'язків. Що ж стосується гарантійних механізмів у податковому праві, то вони також підлягають послідовному та системному визначенню. Саме податкові консультації є одним із інформаційних та гарантійних інструментів, за посередництвом яких створюються умови для послідовної реалізації платником податків належних йому прав та обов'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика пов'язана із визначенням функцій податкових консультацій станом на сьогоднішній день є недостатньо розробленою. Окремі загальнотеоретичні аспекти функцій у праві досліджувалися у працях таких вчених, як В. С. Ковальський, Л. І. Заморська, М. І. Матузов та ін.

Мета дослідження. Охарактеризувати інформаційну та гарантійну функції податкових консультацій, визначити їх правореалізаційне значення. При цьому важливо первинно проаналізувати загальнотеоретичне розуміння терміносполуки “функції права”.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день як ніколи актуальною постає проблематика забезпечення належного рівня поінформованості платників податків з приводу належних їм прав та обов'язків. Що ж стосується гарантійних механізмів у податковому праві, то вони також підлягають послідовному та системному визначенню. Загальноприйнятим є підхід, у відповідності з яким інформаційні відносини та гарантійні механізми, які мають місце у сфері оподаткування в основному прийнято розглядати крізь призму забезпечення публічних інтересів. Саме податкові консультації є одним із інформаційних та гарантійних інструментів, за посередництвом яких створюються умови для послідовної реалізації платником податків належних йому прав та обов'язків. Інформаційна та гарантійна складова податкових консультацій дозволяє говорити про специфічне функціональне спрямування інституту податкового консультування. Тобто пропонується виокремити наступні функції податкових консультацій: а) інформаційну

функцію; б) гарантійну функцію. Кожна із вищезазначених функцій має самостійне призначення та спрямована на реалізацію власних цілей. При цьому не можна заперечувати їх взаємовплив.

Перед тим як перейти до безпосереднього розгляду піднятої проблематики вбачається за доцільне визначити змістовне наповнення такого поняття, як “функція в праві”. Загальноприйнятим є підхід, у відповідності з яким функції в праві прийнято розглядати як багатогранне явище (В. С. Ковальський, Л. І. Заморська, М. І. Матузов). Так, В. С. Ковальський робить акцент на соціальній спрямованості функцій права як інструменту впливу права на суспільні відносини [2, с. 58–59]. Л. І. Заморська пропонує диверсифіковане визначення функції права та, відповідно, зазначає, що функції права можна розглядати, як: а) соціальне призначення права; б) напрям впливу права на суспільні відносини; в) змішаний підхід, який об’єднує і перше і друге розуміння функції права [1, с. 4]. М. І. Матузов розглядає функції права як головний напрям впливу права на основи суспільної взаємодії, який має своїм призначенням забезпечити регулювання та впорядкування таких суспільних відносин [3, с. 155]. З-поміж вищезазначених підходів можна виокремити основу розуміння функцій права – напрям впливу права на суспільні відносини. При цьому такого роду підхід є актуальним радше в тому випадку, якщо функції права розглядати як загальнотеоретичну конструкцію безвідносно до галузевої специфіки чи видового підрозділення самих функцій. Коли ж мова йде про функції конкретних інститутів права, то тут необхідно послідовно аналізувати їх вплив на ті чи інші аспекти відповідних відносин.

Що ж стосується податкових консультації, то основними функціями, які на них покладені, є інформаційна та гарантійна функції. За своїм змістовним наповненням відповідні функції мають комплексний характер, що дає підстави послідовно розглянути кожну з них окремо.

Інформаційна функція податкових консультацій. В першу чергу потрібно відмітити, що інформаційна складова відіграє неабияку роль у забезпеченні послідовності розвитку

податкових відносин. Як уже відмічалось, за загальним правилом податкові відносини інформаційного характеру прийнято розглядати як такі, що мають висхідний характер (від платника до контролюючого органу). В той же самий час в аспекті відносин із податкового консультування ми повинні констатувати низхідний рух інформації (від контролюючого органу до платника податків). Такого роду висновок буде справедливим як по відношенню до індивідуальних податкових консультацій, так і по відношенню до узагальнюючих податкових консультацій.

Інформаційна функція податкових консультацій полягає у забезпеченні поінформованості платників податків з приводу належних їм прав та обов'язків. Як правило податкові консультації приймаються з приводу комплексних питань нормативного регулювання, у випадку неоднозначного розуміння приписів чинного законодавства. Однак ніщо не обмежує платника податків звернутися із запитом про надання індивідуальної податкової консультації навіть у випадку об'єктивної відсутності будь-яких складнощів щодо змістовного розуміння нормативних приписів податкового законодавства. Єдиною вимогою, яку висуває Податковий кодекс України, є зазначення таким платником податків практичної необхідності отримання податкової консультації (п. 52.1 ст. 52 Податкового кодексу України). Саме практична необхідність отримання податкової консультації виступає в якості фактичної підстави надання індивідуальної податкової консультації. Протилежною є ситуація із наданням узагальнюючих податкових консультацій. Узагальнюючі податкові консультації надаються на основі:

- а) узагальнення індивідуальних податкових консультацій;
- б) шляхом визначення неоднозначності окремих норм податкового та іншого законодавства. Тобто надання узагальнюючих податкових консультацій, як правило, пов'язане із найбільш складними та неоднозначними аспектами правозастосування. Фактично їхня ціль полягає у:

- а) привнесенні однозначності у розуміння тих чи інших приписів чинного законодавства, які можуть не тотожно трактуватися на рівні індивідуальних податкових консультацій;

б) забезпеченні послідовності у правозастосуванні неоднозначних для розуміння нормативних приписів.

Податкові консультації мають своїм спрямуванням надати змістовну відповідь платнику податків з приводу того, як саме останній повинен конструювати алгоритм власної поведінки в аспекті реалізації належних йому прав чи виконання покладених на нього юридичних обов'язків. Податкова консультація не може розглядатися в якості формальної відписки. Вона повинна мати чітко виписану мотивувальну та резолютивну частини. Ознайомлення платником податків із змістом податкової консультації повинно привносити визначеність у правозастосовчу практику.

Важливо відмітити те, що інформаційна функція податкових консультацій має вплив не тільки на поведінку платника податків, але й на порядок конструювання контролюючим органом власного алгоритму поведінки. Так, податкова консультація виступає однією із форм зовнішнього виразу офіційної позиції контролюючого органу з приводу розуміння тих чи інших приписів чинного законодавства, в контексті податкового правозастосування. Якщо контролюючий орган висловив власну позицію, закономірно очікувати від нього подальшого дотримання такої позиції. Відхилення владного суб'єкта від публічно окресленого алгоритму поведінки свідчило б про непослідовність висновків та відсутність стабільності у правозастосовчій практиці. Таким чином, ми повинні резюмувати, що податкові консультації інформують не тільки платника податків, але й самі контролюючі органи з приводу змістовного наповнення конкретних нормативних приписів.

Інформаційна функція податкового консультування сприяє у реалізації наступних завдань: а) привносить визначеність у податкове правозастосування; б) роз'яснює платнику податків належні йому права та обов'язки; в) формує офіційну позицію контролюючого органу з приводу тих чи інших аспектів правозастосування.

Гарантійна функція податкових консультацій. Податкові консультації є не тільки інструментом інформування платника

податків, але й специфічним гарантійним механізмом, призначення якого полягає у забезпеченні інтересів платника податків. Так, відповідно до п. 53.1 ст. 53 Податкового кодексу України не може бути притягнуто до відповідальності, включаючи фінансової (штрафні санкції та/або пеня), платника податків (податкового агента та/або його посадову особу), який діяв відповідно до індивідуальної податкової консультації, наданої йому у письмовій формі, а також узагальнюючої податкової консультації, за діяння, що містить ознаки податкового правопорушення, зокрема на підставі того, що у подальшому така податкова консультація була змінена або скасована [4]. З вищезазначеної норми вбачається, що законодавець надає платнику податків гарантії непритягнення останнього до юридичної відповідальності, якщо такий платник податків діяв у чіткій відповідності до положень податкової консультації (індивідуальної чи узагальнюючої податкової консультації). Неможливість притягнення до юридичної відповідальності обумовлюється тим, що платник податків діє на основі офіційної позиції суб'єкта владних повноважень (контролюючого органу), завдання якої полягає у роз'ясненні прав та обов'язків платника податків. Саме тут і відбувається певною мірою переплітання інформаційної та гарантійної функцій податкових консультацій.

В рамках приписів п. 53.1 ст. 53 Податкового кодексу України отримує своє закріплення в тому числі й правило, що має своїм призначенням забезпечити реалізацію принципу стабільності. Так, в п. 53.1 ст. 53 Податкового кодексу України зазначається, що не може бути притягнуто до юридичної відповідальності платника податків, який діяв на підставі податкової консультації "... на підставі того, що у подальшому така податкова консультація була змінена або скасована" [4]. Тобто навіть в тому випадку, якщо в майбутньому контролюючий орган змінить власну офіційну позицію (з власної ініціативи або ж в силу рішення юрисдикційного органу – суду), платник податків не може бути притягнутий до юридичної відповідальності в силу нетотожності попереднього тлумачення приписів податкового законодавства новим

підходам, незважаючи на те, що старий алгоритм поведінки об'єктивно має ознаки податкового правопорушення.

В той же самий час гарантійна функція податкових консультацій має певною мірою “усічений” характер. Такого роду підхід обумовлюється зокрема тим, що відповідно до положень того ж таки п. 53.1 ст. 53 Податкового кодексу України платник податків та/або податковий агент, які діяли відповідно до податкової консультації, не звільняються від обов'язку сплати податкового зобов'язання, визначеного Податковим кодексом України [4]. З вищезазначеної норми випливає, що податкова консультація надає виключно гарантію неможливості притягнення до юридичної відповідальності платника податків. При цьому гарантії від донарахування податкових зобов'язань вона не має. Відповідно до платника податків, який діяв на підставі податкової консультації (індивідуальної або узагальнюючої), не може бути застосовано штрафних санкцій та/або нараховано пеню (в аспекті фінансової відповідальності). Що ж стосується донарахування податкових зобов'язань, то вони можуть мати місце. Даний підхід не може розглядатися як послідовний, адже він підриває довіру до значимості офіційних позицій контролюючого органу, які отримують свою безпосередню фіксацію в межах податкових консультацій. Тут потрібно брати до уваги той аспект, що донарахування у майбутньому податкових зобов'язань можуть бути набагато більшим “тягарем” для платника податків, аніж застосування штрафних (фінансових) санкцій (штрафів).

Висновки. Отже, податкові консультації виконують наступні функції: а) інформаційну; б) гарантійну. Встановлено, що інформаційна функція має своїм призначенням, в першу чергу, сприяти платнику податків у розумінні ним належних йому прав та обов'язків. Крім цього важливим є привнесення правової визначеності, що також забезпечується реалізацією інформаційної функції. Виокремлено також гарантійну функцію податкових консультацій, яка на сьогоднішній день перебуває радше на етапі свого становлення. Даний підхід зумовлений тим, що гарантійна функція має усічений характер, адже не забезпечує в повній мірі довіру до правотлумачних позицій

контролюючого органу, як гаранту майнових інтересів правозобов'язаного учасника податкових відносин та не здатна цілковито убезпечити платника податків від донарахування податкових зобов'язань у майбутньому.

Література:

1. Заморська Л. І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2015. № 6. С. 3–9. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2015/3.pdf (дата звернення 29.08.2019).
2. Ковальський В. С. Функції права: ціннісний та сутнісний виміри. Альманах права. 2012. № 3. С. 58–62. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63823/11-Kovalskiy.pdf?sequence=1> (дата звернення 29.08.2019).
3. Матузов Н. И., Малько А. В. Теория государства и права. Москва: Юрист, 1997. 672 с.
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI в редакції від 01.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 29.08.2019).

УДК 347.73

Галамага Світлана Володимирівна
магістр Інституту післядипломної освіти
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ГАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Статтю присвячено еволюції законодавства України у сфері гарантування вкладів фізичних осіб. Розвиток банківської системи, ринків фінансових послуг та економічних відносин загалом, вимагає залучення заощаджень населення. Саме юридично оформлені заощадження, залучені банківськими установами у вигляді депозитних рахунків, а також у державні та інші цінні папери, слугують колосальним ресурсом фінансової системи країни. Довіра населення до уряду, а відтак до банківської системи є необхідним елементом функціонування банківської системи загалом та розвитку економіки. Така довіра